

הורי התלמידים ואקלים בית הספר ד"ר אלחנן בר-לב

תודה מיוחדת לד"ר אלחנן בר-לב על הזכות לפרסם מאמר זה באתר.

לעתים מזמנות מתפרסמות באמצעי התקשורת ידיעות על חיכוכים בין ועדי הורים להנהלות בתי ספר, עד כדי השבתתם [1] או אפילו פיטורי מנהלים בלחץ הורים. אולם בעודנו תוהים מדוע ההורים מיליטנטיים כל כך, עלינו לתת את דעתנו לשאלה מקדמית: מי הם ההורים למעשה? הרי רובנו נכללנו, נכללים או ניכלל בקטגוריה זו. כיצד, אם כן, ניתן לנתח את המגעים בין ההורים לצוות בית הספר, ועד כמה טיב הקשר עם ההורים רלוונטי לאקלים בית הספר?

בישראל הוסדרו הנהלים לבחירת נציגויות הורים ולפעילותם בעיקר באמצעות חוזרי מנכ"ל משרד החינוך, ולא בחקיקה. הנהלים מקנים לארגון ההורים הארצי מעמד מיוחד: "ועדי הורים כיתתיים וועד הורים מוסדי (נציגות הורים בית-ספרית) יבחרו אך ורק על-פי תקנון ארגון ההורים הארצי." בפועל, נציגויות הורים פועלות ברוב רובם של בתי-הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים בארץ ובמיעוטם של בתי-הספר הערביים, וכמעט אינן קיימות בחינוך העצמאי [2]. מאידך, אין ועדי ההורים מוסמכים להתערב בהחלטות פדגוגיות של בית-הספר (בודאי שלא בתחום של העסקת מורים ואופן עבודתם), וזאת למרות שמבחינה חוקית, ניתנה בחוק חינוך ממלכתי להורים מידה מסוימת של השפעה על תכנית הלימודים הבית ספרית (עד כדי 25% ממנה, תוך התניה שההורים או הבעלות ישאו בהפרש העלות הנובע ממנה לעומת "תכנית היסוד", וזאת כאשר שלושה רבעים מחברי ועד ההורים תומכים בכך [3] ובאישור השר [4]). בפועל, כמעט ואין ניצול ממשי של סעיף זה בחוק מטעמים רבים, אשר רובם קשורים בחוסר מעורבות אמיתית של ההורים בנעשה בבית הספר או מניע חלש לפעול בתחום הנתפס כסמי-פרופסיונאלי. ברמה הארצית ארגון ההורים פועל לקדם יעדים שונים, ובהם ביטול תשלומי הורים, הארכת יום הלימודים, מתן שיעורי עזר במסגרת בית-הספר וגיבוש הצעות לטיפול מעמד המורה בישראל.

פעילות משמעותית הרבה יותר של ההורים קשורה לבחירתו של מוסד הלימודים עבור ילדיהם, הן מבחינת הזרם החינוכי והן ביחס למוסד הספציפי בתוך הזרם. נושא זה היווה עילה לפסק דין מהותי ביותר הנוגע למדיניות ההגירה הפנימית של ערביי ישראל – בג"צ קעאדן. יוזכר כי בקשתו של ד"ר עאדל קעאדן, רופא בבית החולים "הלל יפה" בחדרה ותושב בקעה אל-גרביה, לקנות בית בישוב קציר, נבעה מרצונו לאפשר חינוך טוב יותר לבנותיו. דחיית בקשתו ע"י ועד הישוב הניעה את המהלך המשפטי, שהסתיים בניצחונו (במרס 2000), ויצרה פסק-דין תקדימי לגבי התיישבותם של ערבים בישובים בעלי רוב יהודי ולהיפך.

מהם הגורמים המגבירים את מעורבות ההורים בשנים האחרונות? ניתן למנות לפחות חמישה כאלה [5]:

1. התערערות התפיסה הגורסת כי להורים יש מעט מה לומר בכל מה שסרוך בחינוך ילדיהם;
2. כישלונם של בתי הספר לטפל ביעילות באוכלוסיות מסוימות של תלמידים;

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

3. עלייה בהכרה שאין בנמצא שיטה חינוכית אחת היפה לכל בני הנעורים;
  4. התעצמותן של בעיות חברתיות בבתי הספר כגון: אפליה, אלימות, ונדליזם;
  5. המעורבות מספקת להורים כר נרחב לטיפול ולמימוש דחפים אישיים, כגון נטייה למנהיגות, הפגנת כוח, רכישת יוקרה, ואף פעילות אומנותית.
- מסגרות הקשר העיקריות בין בית הספר להורים הן שלוש: א- ההורה הבודד, או זוג ההורים לילד הספציפי; ב- כינוס הורים לצורך נתון ומוגדר (בד"כ ביוזמת ביה"ס או הגן); ג- ועד הורים או מועצת הורים, שהוא גוף נבחר.
- ההורה הבודד מתקשה לעתים קרובות במגעיו עם המוסד, ולכך מספר סיבות[6]: א- הסבת הוצאות כלכליות מכבידות על הורים, בעיקר כאשר הם נאבקים בקשיי-פרנסה (הקצאת מקום-למידה לילד בבית, תלבושת אחידה שדורש ביה"ס, ציוד בית ספרי וילקוט, ספרים, כלי כתיבה וציור וכן הלאה); ב- הכבדה עקב דרישות הבאות מצד המוסד לסייע לו (בנסיעה לטיולים, לעזור בהכנת מסיבה, להביא צעצועים לביה"ס וכד'); ג- קושי הנובע מהכתבת מהלך החיים הביתי הנוגע לילד ע"י ביה"ס (צריך להקפיד שהילד יכין את שיעוריו, יש לבדוק מה רשום ביומנו של הילד וכד'); ד- קושי הנובע מהטלת אחריות מסוימת על ההורה לגבי לימודיו של ילדו (צריך לעזור בשיעורים ולבדוק מה הילד לא הבין, לעזור למצוא חומר באנציקלופדיה, לתקן את מה שהילד כתב בחיבור וכד') [7].
- זיקתו של ההורה הבודד לנעשה בביה"ס קשורה במידה רבה למעמדו הכלכלי-חברתי: לרוב, הורים שהשכלתם נמוכה-יחסית יהיו מעורבים פחות מהורים בעלי השכלה גבוהה בנעשה בביה"ס [8], אם כי ככל שמדובר בטיפולם בבעיותיהם האישיות של ילדיהם – לא יהיה הבדל רב במידת מעורבותם [9].

אלו זכויות קיימות להורים כפרטים במערכת החינוך?

- הזכות לבחור את זרם החינוך שבו ילמדו ילדיהם (ממלכתי, ממלכתי-דתי, עצמאי);
- הזכות לבקש העברה לבית-ספר אחר ולערער כשהבקשה נדחית;
- הזכות לקבל אבחון עבור תלמיד לשם רישום למוסד חינוכי;
- הזכות לקבל מידע הנוגע לתלמיד, ובכלל זה מידע על זכויות התלמיד, על קיום פגישות עם פסיכולוג בית-הספר, מידע רגיש וחמור (למשל עבירה על החוק, קיום יחסי מין של קטין והיריון), מידע על אירועים חריגים (למשל עבירות משמעת חמורות, בעיות בתפקוד לימודי או חברתי וענייני בריאות).
- הזכות לחיסיון מידע הנוגע לתלמיד; יצוין כי זו יותר חובה של המוסד.
- הזכות להיפגש עם מורים;
- הזכות להשמיע טיעונים ולערער בעת הרחקת תלמיד;
- הזכות להשתתף בהליך ההפניה של ילדם לחינוך מיוחד, לקבל מידע על ההליך, לערער על ההליך, ולאחר שנה להביא את עניין ילדם לדיון חוזר. [10]

מפגש בין המורה להורים על בסיס אישי מתקיים אחת לתקופה לימודית, ובנושא מוגדר – הישגי הילד-התלמיד. מפגשים אלו חשובים ביותר להעברת מידע חיוני למורה לגבי אספקטים ותכונות של הילד שאינן באות לידי ביטוי בביה"ס, ואילו ההורים לומדים על תפקודו של הילד במסגרת שונה ממסגרת הבית. ישנה נטייה אצל מחנכים שלא לזמן את הורים של התלמידים

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

הטובים, כיון שכביכול "אין מה לומר" על הילד, "הכל בסדר איתו". לפי נוי, נטייה כזו מוטעת מיסודה, שכן כל ילד זקוק לתשומת הלב ולהיזון-חוזר על תפקודו. ישנם מחנכים המקיימים מפגש מעין זה באופן טכני בלתי-מחדש, ולמעשה מקריאים להורה את ציוניו של ילדם. לעומתם, ישנם כאלה הרואים במפגש הזדמנות פז להכיר את ההורים ואת משאלותיהם, ואף לסייע להם בבעיות שהם מעלים. לפני שנים היה מקובל שהמחנכים יקיימו ביקורי-בית אצל כל תלמידי הכתה, אך נוהג זה, שתרם רבות לקשר בין ההורים לביה"ס נשחק וכמעט שאינו מבוצע כיום[11].

הורים משכילים ובני מעמד כלכלי-חברתי מבוסס הינם זרזים מרכזיים לפתיחתם של בתי ספר ייחודיים בישראל (ואף במדינות מערביות נוספות)[12]. פלח מעניין של הורים הוא עולי חבר-המדינות, אשר למרות קשיי הקליטה והתמודדות כלכלית וחברתית לא קלה, פועל מאז שנות התשעים להקמתן של מסגרות "משלימות" למערכת החינוך עבור ילדיהם, בעיקר בשעות אחה"צ, אך לעתים גם כבתי ספר יומיים[13].

כינוסי הורים מתרחשים אחת לתקופה באופן רוטיני או כאשר ישנו גורם מזמן (כגון טקס). אסיפת הורים כיתתית מתקיימת לרוב בסמוך לתחילת השנה, ובה מציגה המורה את עצמה ואת תכניתיה בפני ההורים. ההורים לא אמורים להעלות בעיות ייחודיות של ילדיהם, וכך הופכת האסיפה לחד צדדי, אלא אם כן קמים הורים "טרדנים" ומפרים את ה"הרמוניה". לעתים הורים אלה זוכים למקלחת צוננים מצד חבריהם ההורים, החוששים מפגיעה ב"קורדיאליות" האירוע ובסמכות המורה[14]. גם הטקסים אינם משפרים את תמונת הקשר ההדדי בין ההורים והמורים. לרוב המורים רואים בטקסים ובחגיגות אמצעים להציג בפני ההורים את איכות עבודתם, והתלמידים, שלמענם נערכים הטקסים – מושארים בצד (ונוי מציינת כי חלקם מפתחים טראומות הקשורות בטקסים אלה).

כפי שנכתב קודם, בכל מוסד חינוכי כמעט קיים גוף יציג של ההורים, המכונה "ועד הורים", "מועצת ההורים" או "הנהגת הורים". נוהלי הבחירה של גוף זה בישראל אינם מעוגנים בחקיקה, וסמכויותיו מוגבלות ביותר[15]. הדבר נובע, בין השאר, מהיותו של הגוף הזה וולונטרי במהותו, אם כי קיימות רשויות מקומיות (בעיקר ערי פיתוח) בהן ההשתתפות בגוף זה עשויה להיחשב "מקפצה" לקריירה פוליטית בישוב[16]. טרואן[17] מבחין בין שני סוגים של גופי הורים יציגים:

- **נציגות הורים**, המורכבת מנציגי הורים בלבד, והיא וולונטרית לחלוטין.
- **מועצה ציבורית**, שחברים בה נציגי הורים עם נציגי גופים נוספים, שהיא גוף ממסדי, כגון דירקטוריון של מוסד (בעיקר בחינוך הפרטי), או של רשת מוסדות (גם בחינוך הציבורי).

ישנן מדינות, בעיקר במערב, שבהן לנציגות ההורים בביה"ס או למועצות הציבוריות העוסקות בחינוך הבית-ספרי סמכויות מנהליות רחבות למדי.

מוכר מוסד ה-PTA (Parent-Teacher-Association), שבמרבית המדינות בארה"ב נבחר פורמאלית בצמוד לבחירות לנשיאות, ונציגיו מתמנים כחברים בדירקטוריונים של בתי הספר. בחלק מהפרובינציות בקנדה מעוגנות בחקיקה זכויותיהם של הגופים היציגים של ההורים.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

בספר ובאוסטריה קיימת חקיקה המחייבת את המוסדות לבחור נציגי הורים. באנגליה, בוויילס וכן באיטליה למועצות ההורים סמכויות של ממש, גם בסמכויות הביצוע לגבי המדיניות הבית-ספרית. באוסטרליה החוק מעניק סמכויות להורים, בעיקר בתחום טיפול והצבה של ילדים נכים. לעומתם, במערכת חינוך ריכוזית כמו בצרפת, החקיקה לגבי סמכויות ההורים במערכת החינוך דלה בדומה לישראל. גם בהולנד, למועצות ההורים תפקיד מייעץ בלבד למערכת, ואין בציוד סמכויות של ממש. גרמניה, שעד האיחוד (עם המזרח) העסיקה את המורים כעובדי מדינה עתירי זכויות, לא נתנה אף היא מעמד חוקי משמעותי להורי התלמידים. כיום, עם השינויים שעוברת המערכת הגרמנית ביחס למעמד המורים, מתחזק מעמד המשפטי של ההורים, והם שותפים ברוב מדינות הפדרציה בניסוח התקנון, גיבוש תכנית פיתוח לבית הספר והקצאת תקציבי המוסד [18].

סקירה לגבי מעמדם של ההורים בחינוך הערבי מצויה אצל רינאוי [19], והיא דומה לדיווחים הנוגעים למיעוטים-אתניים אחרים בעולם המערבי. רינאוי מצביע על כך שיחס ההורים לביה"ס "מתאפיין ברמת אדישות גבוהה" [20]. מחמת החשיבות החברתית של השיוך הדתי (בין מוסלמים לנוצרים או לדרוזים) או החמולתי (בעיקר בין הבדואים, אך לא רק אצלם) נקבעים מנגנונים שונים עפ"י מפתח שיוכי ולא פונקציונלי, וביניהם אף נציגות ההורים (כאשר זו קיימת). בית הספר נתפס בעיקר כמערכת שנועדה להביא לניעות התלמידים כלפי מעלה, ולפיכך אין עוד ראיית ביה"ס כמקנה השכלה, אלא כמנפק תעודות, מעין "בית חרושת לציונים", המקנה תעודות כניסה לאוניברסיטה, במיוחד לאותם מקצועות המבטיחים הצלחה כלכלית. מבתי הספר שאינם עומדים במשימה זו בעיני ההורים, הנחשבים בד"כ לנכבדי הישוב ומנהיגיו, מתקיימת "הגירה שלילית" של התלמידים החזקים (מה שמכונה בלשון החינוך "Cream Skimming"). אותם גורמים נכבדים בישוב אף מתערבים לעתים קרובות במישור הפדגוגי, עד כדי הפעלת לחץ לשינוי ציונים [21]. לעומת המצב שתואר בחינוך הערבי, בחינוך החרדי [22], כזרם שאינו "משחק במגרש" הכללי, נתפס המורה כבעל סמכות רבה, וההורים נזהרים בכבודו.

בשנים האחרונות עלתה בישראל רמת המעורבות של ההורים בנעשה בביה"ס, במיוחד לאור לדולה של ההשקעה הממשלתית בחינוך ועליית הבולטות של השיח החינוכי בתוך השיח הציבורי באמצעי התקשורת השונים (ובשנים האחרונות - בעיקר באינטרנט). פרידמן ופישר אפיינו את רמות מעורבותם של ההורים בביה"ס [23]:

1. הורים כצופים – ההורים הינם סבילים לנעשה בביה"ס, ומסתפקים בעדכוני מידע שיוזם המוסד. הם מוכנים לקבל את קביעותיו של ביה"ס לגבי הנושאים החשובים עבורם, ממסלולי טיול לילדיהם, סדרי התשלומים ועד תעודות סוף השנה. הם מגיעים לתצוגות שמארגן עבורם ביה"ס בבחינת סטטיסטים, והתקשורת עם המוסד היא חד-כיוונית ברובה. המסגרת לסוג זה של מעורבות היא בד"כ ההורה הבודד וכינוס הורים בביה"ס.
2. הורים כמספקי שירותים שאינם קשורים ישירות לתהליך החינוכי – מדובר בפעולות התנדבותיות שאינן חלק מהותי לתהליך החינוכי, כגון הכנת כיבוד למסיבות, לוויתוליים ואף הגברת ההשקעה הכספית בביה"ס. מסגרת: כל שלוש המסגרות.

המשרד: רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092

כתובת אתר המשרד: <https://pop.education.gov.il/student-rights/>

E-mail: tova.edu@gmail.com

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

3. הורים כלומדים – פעילות של הורים שנועדה לשפר את יכולתם להעניק לילדיהם אוירה לימודית במסגרת הבית (חוגי העשרה שונים למשל). מסגרת: בד"כ ההורה הבודד, אך אף ועד ההורים.
4. הורים כשותפים לתהליך החינוכי – ישנם הורים שענינם העיקרי הוא בילדם הפרטי, ואחרים – בביה"ס כולו. מעורבות כזו יכולה להתבטא בגילוי עניין בשיעורי הבית, בבחינות, בעבודות הניתנות לתלמידים ותחומים שונים נוספים בבית הספר. לעתים יוזמות הבאות מצד מורים או אף הורים מביאות לשיעורי העשרה לתלמידים, המועברים ע"י הורים בתחומי עיסוקם. עם זאת, מעורבות מעין זו אינה בנויה לחולל שינויים מהותיים בבית הספר. מסגרת: ההורה הבודד וועד ההורים.
5. הורים כקובעי מטרות ומקבלי החלטות – נציגות ההורים פועלת לשינוי מהותי בתחומים הנראים להורים כחשובים בחי"ב, אם כי גם כאן ישנן שלוש רמות למידת ההשפעה של ההורים על החלטות ביה"ס:
  - מעורבות לכאורה – ההורים מסכימים להחלטות שקיבל צוות ביה"ס באופן תמידי כמעט, למרות שילובם בין מקבלי ההחלטות בביה"ס.
  - מעורבות חלקית – ההורים מנסים להשפיע על המדיניות החינוכית, אך משאירים את ההחלטה הסופית בידי ביה"ס.
  - מעורבות מלאה – ההורים וצוות ביה"ס הינם שותפים מלאים בתהליכי קבלת ההחלטות בביה"ס. לא כל מנהל מוכן לאפשר להתארגנות כזו להתרחש, ורבים חוששים ממה שניתן לכנות "התערבות ולא מעורבות" מצד ההורים [24].

מה למעורבות ההורים ולאקלים בית הספר?

אחד המשפיעים על האווירה בביה"ס היא מידת שיתוף הפעולה בין הצוות החינוכי להורי התלמידים. הוזכרו במאמר זה מקרים של קונפליקטים חריפים בין נציגות ההורים לבין הנהלות בתי ספר, וברור כי מצבים כאלה אינם מעלים את מידת שביעות הרצון מביה"ס ואינם תורמים לדימויו בקהילה.

שיתוף פעולה בין בית הספר וההורים עשוי להוביל לכך שהתלמידים יקבלו מסר אחיד בנוגע לחשיבות בית הספר, ההשקעה בלימודים, עזרה איש לרעהו ועוד. שותפות מעין זו עשויה לסייע לצוות בית הספר להכיר טוב יותר ומזוויות חדשות את הילדים והוריהם, ולמשפחות שותפות זו תאפשר להדגיש את חשיבות בית הספר ולספק בבית עזרה בחוויה הלימודית [25]. מחקרים שונים הראו כי מעורבות הורים גבוהה בנעשה בית ספרם של ילדיהם קשורה לעלייה בהישגי הילדים ואף להפחתת אלימות התלמידים זה כלפי זה וכלפי מבוגרים וצידוד [26]. האין במעורבות גדולה של ההורים משום איום על האוטונומיה הפדגוגית של הצוות בביה"ס? ברור לכל מי שעוסק בנושא, הן מצד הצוות והן מצד ההורים, כי לעתים עלולה להיווצר התנגשות באינטרסים בין ביה"ס להורים הן בשל נטיות פרסונאליות כאלה ואחרות (וכבר הוזכר ההקשר הפוליטי-המקומי של מעורבות ההורים) והן בשל ראייה שונה של הנחוצו לשם שיפור הנעשה בביה"ס. אם כן, איזה מינון עשוי לשמור על יחסים תקינים ועבודה תוך שיתוף-פעולה בין שני הגופים – הורים וצוות?

נהוג להגדיר את הגבול שבין "מעורבות הורים", הנתפס כמנוח חיובי ובין "התערבות הורים", הנתפס באופן שלילי עפ"י אבן-בוחן ברורה: כאשר פעילות ההורים איננה מתואמת עם ביה"ס,

המשרד: רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092

כתובת אתר המשרד <https://pop.education.gov.il/student-rights/>

E-mail: tova.edu@gmail.com

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

היא נחשבת להתערבות מזיקה [27]. אך מצד שני, מה יעשו הורים אשר יראו בעיניים כלות כיצד ילדיהם נפגעים בשל מה שנתפס בעיניהם כמחדל של ביה"ס, ולאחר ניסיונם לשנות את המצב מול ביה"ס, כל פניותיהם לרשויות (עירונית, פיקוח של משרד החינוך) לא נענו? יש להניח כי תקשורת סדירה וטובה בין נציגות ההורים והנהלת ביה"ס תמנע הגעה למצבים קשים כאלה.

כיצד בונים תקשורת טובה שכזאת?

העצות שאביא להלן טובות לכל בית ספר, אם כי לגבי בתי"ס שבהם מרביתה של אוכלוסיית ההורים היא מהשכבות החברתיות-כלכליות הנמוכות (Low Socio-Economic Status) – הדברים נכונים שבעתיים. ומדוע? גריפית [28] מצביע על תופעה חוצת מדינות, שלפיה הורים קשי-יום או חסרי השכלה נמנעים מקשר עם ביה"ס, למעט המחויב ההכרחי, ואפילו לא זה. לפיכך על אנשי החינוך לסייע להם במיוחד. שכן הנפגעים מחוסר התקשורת הזו הם בראש ובראשונה – הילדים. רוזנבלאט ופלד [29] קוראים למצב כזה (בישראל) פגיעה ב"אקלים האתי" של ביה"ס.

צורך עצות לצוות ביה"ס לגבי הקשר עם ההורים מביא עורך מדור החינוך של ה"ווינגטון פוסט", ג'יי מתיס [30], המסתמך על דעותיהם של אנשי חינוך והורים:

1. אל תשתמש במונחים מקצועיים בשיחותיך עם הורים, אלא דבר ככל האפשר בשפה מדוברת שגורה. שימוש במונחים מקצועיים מנכר את מרבית ההורים, ואינו מעלה בהכרח את יוקרתו של המורה בעיניהם. למעשה, רובם יתפסו אותו כמתנשא כלפיהם.
2. בקר את ההורים בבתיהם. כך תוכל ללמוד על תנאי המחיה שלהם, והתנאים שבהם מבליים תלמידיך את שעותיהם בבית. גם מצוקות שאינן מדווחות ע"י התלמיד עשויות להתגלות על ידך, ולאפשר טיפול טוב יותר בתלמיד.
3. בקש מההורים ללמד את ילדם כפי יכולתם. העצמת ההורים דווקא בתחום החינוך (שהוא לכאורה נחלתך המקצועית) עשויה להניב שיתוף פעולה פורה בעתיד.
4. הסבר פניך למתלוננים שבין ההורים. כך תוכל לשמוע באופן פתוח את דבריהם, ותמנע התנגשויות מיותרות עמם. אין פירוש הדבר קבלה אוטומטית של תלונותיהם, אך הסבר פנים ישרת אותך בבדיקת הנושאים ובהרגעת ההורים.
5. בקש הורים להתנדב למשימות חינוכיות. שותפות מעין זו יוצרת קשרים טובים ואינטרסים משותפים בין צוות ביה"ס והנהלתו לבין ההורים, ומסייעת לחינוך הילדים. כמובן שהורים קשי יום במיוחד יתקשו להתנדב, אך שווה לבדוק גם עמם אפשרות מעין זו.
6. הצע פעילויות משותפות בין ההורים לילדיהם. הדבר יחזק את הקשר ביניהם ובין ההורים לביה"ס.
7. גרום להורים להיות נוכחים בשיעורים, במקום לשלוח את ילדם להשעיה בביתו. שהות של ההורה עם ילדו המושעה בביה"ס תתרום להורה להבין את מערכת האילוצים עמה מתמודד ביה"ס. מנהלים מסוימים אינם נרתעים מלהציע להורים ביקורים תכופים בשיעורים ללא קשר למעשי ילדיהם, אם כי רבים עלולים לראות בשיפוטיות אפשרית מצידו של ההורה (שלא הוכשר לבצעה) סיכון פרופסיונלי.

המשרד: רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092

כתובת אתר המשרד <https://pop.education.gov.il/student-rights/>

E-mail: tova.edu@gmail.com

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

8. ספק קורסים שונים להורים. פעילויות כאלה נוגעות גם לפרק הדין ביחסי ביה"ס והקהילה, ומכל מקום – הן משפרות את יחסי ההורים עם ביה"ס.
9. עצה לפיקוח: ודאו כי המועמד לניהול הינו בעל יכולת טובה ליצור יחסים עם הורים, לטובת ביה"ס וההורים. אם הרקורד של המועמד מצביע על התנגשויות מרובות עם הורים בתפקידו הקודמים, יש לשקול האם מינויו ייטיב עם ביה"ס.

מקורות:

- בר-נתן, ר. (2004). ביקורי מורים בבתי תלמידים, מסמך רקע המוגש לוועדת החינוך של הכנסת, ירושלים: הוצ' הכנסת.
- גולדברגר, ד. (1998). הזכות לדעת: זכויות וחובות של הורים במערכת החינוך - המדריך השלם להורה ולמורה, ת"א: הוצ' ידיעות אחרונות.
- גולדשטיין, ס. ולדרר, א. (2005). "מעמד ההורים בקביעת החינוך הניתן לילדם: היבטים משפטיים", בתוך: א. פלדי (עורך) החינוך במבחן הזמן 2, ת"א: הוצ' הסתדרות המורים, עמ' 97-117.
- דהאן י. ויונה י. (1999). "מערכת החינוך בתקופת מעבר: מקולקטיביזם שלטוני לאינדיבידואליזם אזרחי – בחירת הורים בחינוך כמקרה מייצג", בתוך: פלד אלעד (עורך) יובל למערכת החינוך בישראל, ירושלים: משרד החינוך והתרבות והספורט, עמ' 163-179.
- וינשטיין, ג. (2002). "יו"ר" דו"ח הוועדה לבדיקת ייחודיות בית ספרית – מרחבי חינוך, הוגש למנהלת הכללית, ירושלים: משרד החינוך.
- וינקלר, ר. (1997). "מעורבות הורים בבית הספר", הגיגי הגבעה, 5, עמ' 18-19.
- טראן, י. (2004א). הסדרת מעמד ההורים במערכת החינוך. סקירה משווה, נייר-עבודה המוגש לחה"כ עמרם מצנע. ירושלים: הוצ' הכנסת.
- טראן, י. (2004ב). תוכניות השלמה עפ"י בקשת ההורים, נייר-עבודה שהוגש ליו"ר ועדת החינוך של הכנסת חה"כ אילן שלגי. ירושלים: הוצ' הכנסת. מי-עמי, נ. (2003). הקמת בית ספר דמוקרטי ברעננה. מוגש כחומר לדיון בוועדת החינוך של הכנסת. ירושלים: הוצ' הכנסת.
- טרגר, ח. (1999). הגדרת "מעורבות הורים" בבית הספר מנקודת מבטם של הורים ומורים בחטיבת הביניים, עבודת מ"א, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן, ביה"ס לחינוך. נוי, ב. (תשמ"ו). שיתוף הורים בעבודה החינוכית בבית הספר, ירושלים: ביה"ס לעובדי הוראה בכירים ע"ש עמנואל יפה.
- פלג, נ. (2005). "הורים ומועצת קציר נגד מנהלת ביה"ס", הארץ, 6.7.2005.
- פרידמן, י. ופישר, י. (2003). ההורים ובית הספר: עמדות ורמת מעורבות, ירושלים: מכון הנרייטה סאלד.
- קפלן-תורן, נ. (2005). בין הצלולים, אתר הסתדרות המורים.
<http://itu.cet.ac.il/Inner.aspx?nItemID=1253>
כתובת:

Barton, E.A. (2006). Bully Prevention: Tips and Strategies for School Leaders and Classroom Teachers, Thousand Oaks, Calif: Corwin Press.

Bhatti, G. (1999). Asian Children at Home and at School, London: Routledge.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

- Griffith, J. (2001). "Principal leadership of parent involvement", *Journal of Educational Administration*, 39, 2, p. 162-186.
- Guofang, L. (2005). *Culturally Contested Pedagogy: Battles of Literacy and Schooling Between Mainstream Teachers and Asian Immigrant Parents*, Albany, NY: State Univ. of NY Press.
- Kochanek, J.R. (2005). *Building Trust for Better Schools: Research-Based Practices*, Thousand Oaks, Calif: Corwin Press.
- Mathews, J. (2006). "Tips for a better parent-school relationships: A few suggestions from both sides of the discussion", *The Washington Post*, 17.10.2006.
- Niznick, M. (2003). "The dilemma of Russian-born adolescents in Israel", In: E. Ben-Rafael, Y. Gorni and Y. Roi (Eds.), *Contemporary Jewries: Convergence and Divergence Contemporary Jewries: Convergence and Divergence*, Leiden ND: Brill Academic Publ., p. 235-253.
- Rosenblatt, Z. and Peled, D. (2002). "School ethical climate and parent involvement", *Journal of Educational Administration*, 40, 4-5, p. 349-367.
- Sheldon, S. B. (2003). "Linking School-Family-Community Partnerships in Urban Elementary Schools to Student Achievement on State Tests", *The Urban Review*, 35, 2, p. 149-165.
- Stevens, C.J. and Sanchez, K.S. (2003). "Perceptions of parents and community members as a measure of school climate", In: H.J. Freiberg (Ed.), *School Climate: Measuring, Improving, and Sustaining Healthy Learning Environments*, London: Routledge Press, p. 124-147.
- Sui-Chu, E.H. and Willms, J.D. (1996). "Effects of Parental Involvement on Eighth-Grade Achievement", *Sociology of Education*, 69, 2, p. 126-141.
- Topping, K.J. and Bamford, J. (1998) *Parental Involvement and Peer Tutoring in Mathematics and Science: Developing paired maths into paired science*. London: David Fulton Publ.
- Tsubata, K. (2006). "Parents abroad face opposition, too", *The Washington Times*, 21.8.2006.

-
- [1] באירוע מתוקשר שהתקיים בבי"ס בקציר-חריש, ריתכה קבוצת הורים את שערי בית הספר, במחאה על התנהגות המנהלת כלפי ההורים בביה"ס (ראה פלג, 2005).
- [2] ראה טרואן, 2004א.
- [3] ראה גולדשטיין ולדרר, 2005, עמ' 101.
- [4] ראה טרואן, 2004ב.
- [5] לפי וינקלר, 1997.
- [6] סמילנסקי, פישר ושפטיה, 1987, עמ' 30-34.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

- [7] בבריטניה נערך ניסוי מוצלח בשילוב הורים בהוראת מתמטיקה לילדיהם בני ה-8-6. ראה Bamford & Topping (1998).
- [8] דהאן ויונה, 1999, מתייחסים בעיקר לגורם העדתי בהקשר למעורבות ההורים. לגבי מעורבותם של הורים היספניים בחינוך האמריקני, ראה Kochanek, 2005, עמ' 74-75. לגבי הורים פקיסטניים, סקירה מעניינת מציגה מיצאים דומים בחינוך האמריקני אצל (Guofang (2005, p. 32-35. לגבי מעורבותם הדלה של הורים פקיסטנים בחינוך הבריטי, ראה Bhatti, (1999, p. 95-96). יוצא דופן הוא מחקרן של Sui-Chu and Willms (1996), שבדק את המיצב הכלכלי-חברתי ללא זיקה גזעית ומידת מעורבותם של ההורים בבתי ספר אמריקנים, ולא מצא קשר כזה. Bhatti, 1999, שם.
- [9] ראה טרואן, 2004א; גולדברגר, 1998.
- [10] בין השאר, בשל הסתייגויות הנוגעות להפרת פרטיותה של המשפחה, במיוחד זו המצויה בקשיי קיום. ראה בר-נתן, 2004.
- [11] ראה סקירתה של ועדת וינשטיין, 2002. לגבי יוזמות הורים הנוגדות את התכנון העירוני, ראה לגבי ביה"ס היסודי הדמוקרטי ברעננה- סקירתה של מי-עמי, 2003.
- [12] ראה (Niznick (2003, p. 245.
- [13] ראה נוי (תשמ"ו) עמ' 16.
- [14] אם כי חל שיפור בשנים האחרונות הן בסמכויות והן בזרימת המידע לגביהן להורים. ראה ספרו של גולדברגר, 1998.
- [15] נוכחתי במספר מערכות בחירות, שבהן התפארו מועמדים למועצת הערים, ובמקרה מסוים אף לראשות העירייה, על החברות במועצת ההורים של מוסד חינוכי זה או אחר. טרואן, 2004א.
- [16] אם כי לאחרונה התנגדה הממשלה הפדרלית למתכונת כלשהי של בחירת חינוך ביתי ע"י הורים. ראה Tsubata, 2006.
- [17] רינאוי, 1996, עמ' 22-24.
- [18] אם כי ישנם יוצאים מן הכלל, כמו ועד ההורים של ביה"ס היסודי "תל כסיף" בכסיפה, שסירב בתחילת שנה"ל תשס"ו לפתוח את שערי ביה"ס בשל סיכון תלמידים ומורים בביה"ס עקב אי החלפת מבני האסבסט של ביה"ס.
- [19] תיאור דומה לגבי הקבוצה האתנית הפקיסטנית בבריטניה מצוי אצל Bhatti, 1999.
- [20] יש לציין כי קיימים מספר מסגרות חינוך חרדיות, לפי זרמים בעדה החרדית (ליטאים, חסידים וכד') וכן לפי מוצא (אשכנזים לעומת ספרדים). במרבית הזרמים החרדיים קביעה זו נכונה.
- [21] פרידמן ופישר, 2003, עמ' 7-9.
- [22] ככלל, גברים נוטים להיות יותר מעורבים מנשים, ומעורבות ההורים גדולה יותר כאשר ילדיהם בגן הילדים ובביה"ס היסודי ופחות כאשר הילדים מגיעים לגיל חט"ב וחט"ע. ראה פרידמן ופישר, 2003, עמ' 9-10.
- [23] ראה קפלן-תורן, 2005.
- [24] ראה Stevens and Sanchez, 2003. ביחס לעליה בהישגים בהשפעת מעורבות הורים, ראה Sheldon, 2003. לגבי שימוש במעורבות הורים להפחתת אלימות תלמידים, ראה Barton, 2006, עמ' 41-42.
- [25] ראה למשל אצל טרגר, 1999.
- [26] Griffith, 2001.
- [27] Rosenblatt and Peled, 2002.
- [28] Mathews, 2006.